

ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ ОБ'ЄКТИВНОСТІ НАУКОВО – ТЕХНОЛОГІЧНОГО РОЗВИТКУ СВІТОВОГО
ГОСПОДАРСТВА

Шинкар О.І. аспірант кафедри "Менеджмент", Донецький національний університет (Україна)

Шинкар О.І. Теоретичне обґрунтування об'єктивності науково – технологічного розвитку світового господарства

Розглянуто теоретико-методологічні підходи до формування сучасної парадигми науково-технологічного розвитку світового господарства. На засадах проведеного критичного аналізу класичної та сучасної наукової думки щодо формування теоретичного підґрунтя інноваційного розвитку встановлено ключові та визначальні соціально-економічні ознаки індустріального та постіндустріального суспільств. Проаналізовано показники аналітичного виміру становлення неоекономік (економік знань) за різноманітними методологіями – ОЕСР, ВЕФ та Світового банку. Виявлені характерні тенденції інноваційного розвитку України, на засадах яких визначено стратегічні пріоритети державної інноваційної політики. Здійснений порівняльний аналіз рейтингів Індексу глобальної конкурентоспроможності за факторами інноваційності та зроблений узагальнений висновок щодо руху України на шляху зростання конкурентоспроможності.

Ключові слова: інновації, глобалізація, конкурентоспроможність, інноваційна стратегія, світове господарство, науково-технологічний розвиток, інноваційний розвиток, інвестиції, інноваційна активність.

Шинкар О.И. Теоретическое обоснование объективности научно - технологического развития мирового хозяйства

Рассмотрены теоретико-методологические подходы к формированию современной парадигмы научно-технологического развития мирового хозяйства. На основе проведенного критического анализа классической и современной научной мысли по формированию теоретических основ инновационного развития установлены ключевые и определяющие социально-экономические признаки индустриального и постиндустриального обществ. Проанализированы показатели аналитического измерения становления неоекономики (экономики знаний) в соответствии с различными методологиями - ОЭСР, ВЭФ и Мирового банка. Выявлены характерные тенденции инновационного развития Украины, на основе которых определены стратегические приоритеты государственной инновационной политики. Проведенный сравнительный анализ рейтингов Индекса глобальной конкурентоспособности по факторам инновационности и сделан обобщенный вывод относительно движения Украины на пути роста конкурентоспособности.

Ключевые слова: инновации, глобализация, конкурентоспособность, инновационная стратегия, мировое хозяйство, научно-технологическое развитие, инновационное развитие, инвестиции, инновационная активность.

Shinkar O. Theoretical basis of objective scientific - technological development of world economy

Theoretical and methodological approaches of the formation of the modern paradigm of scientific and technological development of the world economy are considered. On the basis of conducted a critical analysis of classical and modern scientific thought on the theoretical foundation of innovation and set the key determinants of socio-economic characteristics of the industrial and post-industrial societies. Analyzed the performance of the analytical measurement neoeconomik formation (knowledge economy) on various methodologies - OECD, WEF and the World Bank. The characteristic trends of innovative development of Ukraine, which is determined on the basis of the strategic priorities of the state innovation policy. The comparative analysis of the Global Competitiveness Index rankings for innovation factors and made a generalized conclusion about the motion of Ukraine for the growth of competitiveness.

Keywords: innovation, globalization, competitiveness, innovation strategy, the global economy, scientific and technological development, innovation development, investment and innovative activity.

Актуальність теми. Сучасний етап розвитку світового господарства характеризується глобалізацією світової економіки, складовим елементом якої є міжнародні науково-технічні відносини, що реалізуються у функціонуванні світового ринку технологій та інформаційних послуг. Успіх якої країни у майбутньому визначається темпами здійснення політичної та економічної модернізації суспільства. Основним фактором такої модернізації має бути інноваційна політика держави в контексті глобальних трансформацій, яка посилює прикладну спрямованість наукового забезпечення економіки, підвищує наукоємність валового внутрішнього продукту як основи конкурентоспроможності країни.

Сучасні дослідження в галузі моделювання циклів міжнародної конкурентоспроможності країн – ключових інноваторів засвідчують, що за умов глобалізації динаміка цих коливань визначається інтегральним впливом інноваційних циклів якісного економічного зростання й постіндустріальних тенденцій загальнолюдського розвитку. Основою механізму циклічності міжнародної конкурентоспроможності краї є радикальні інноваційні зрушення, новітні методи управління інноваційними системами та потужний освітній та науковий потенціал [2, 354].

Разом з тим утвердження глобальної науково – інноваційної системи загострює існуючі та породжує нові суперечності розвитку трансформаційних економік. Потужні транснаціональні корпорації, які відіграють провідну роль у глобальному технологічному поступі, впливають на становлення та корегують революцію національних інноваційних систем у бажаному напрямові. Йдеться про гальмування розвитку інноваційних технологій світового рівня у менш розвинених країнах та стимулювання другорядних напрямів науково-технічних розробок, монопольне нав'язування споживчому ринку власної наукомісткої продукції шляхом скуповування недопущення промислового застосування нових конкуруючих технологій.

Видатний економіст Дж. Гелбрейт у книзі «Економічна теорія та цілі суспільства» підкреслював: «Технологія, тобто розвиток і застосування наукових, або систематизованих, знань до практичних завдань є центральною характеристикою сучасного економічного розвитку». Сьогодні такі соціальні явища, як економічний спад і депресія, безробіття, оплата праці, зміни в соціальній структурі суспільства, добробут населення розглядаються через призму технологічного розвитку. А соціально – економічні наслідки НТП ослонюються з соціальною революцією.

Для сучасних інституціональних концепцій властива ідея незалежності НТП від існуючих форм суспільних відносин йдеться навіть про формування нових відносин під впливом НТП і технологій. Прихильники ідей трансформації ринкової системи стверджують, що під впливом НТП ринкова економіка перетворюється в інше суспільство [3, 501].

До соціально – індустріальних технократичних концепцій відносяться насамперед такі:

«індустріального» і «нового індустріального» суспільства;

Визначальними рисами «індустріального суспільства» вважаються високий рівень виробництва, стабільні та високі темпи економічного зростання, динаміка поділу праці, систематичне впровадження досягнень науки і техніки у виробничі технології, посилення ролі менеджерів та інженерів у виробництві, запровадження новітніх методів управління ним, високий рівень добробуту та його постійне зростання. «Індустріальне суспільство» ототожнюється з розвинутою ринковою економікою (капіталізмом).

«постіндустріального суспільства»;

Зародки теорії «постіндустріального суспільства» були закладені на початку ХХ століття засновником інституціоналізму Т. Вебленом, а у 40-х роках у працях американського економіста К. Кларка та французького соціолога Ж. Фурастьє були сформульовані найважливіші методологічні принципи:

1. Поділ суспільного виробництва на три сектори (первинний – сільське господарство, вторинний – промисловість, третинний – сфера послуг);

2. Зростання сфери послуг порівняно з сільським господарством і промисловістю як за кількістю зайнятих, так і за часткою у ВВП.

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

Вперше поняття «постіндустріальне суспільство» використав британський соціолог А. Пенті ще у 1917 році, пов'язуючи його із майбутнім суспільством, що наступить після капіталізму, який він називав «індустріалізмом». У його нинішньому розумінні цей термін було застосовано американським соціологом Д. Беллом у 1959 році на міжнародному соціологічному семінарі у Зальцбурзі. Закінченого вигляду теорія «постіндустріального суспільства», що стала продовженням і розвитком теорій «індустріального суспільства» Р. Арона і В. Росту та «нового індустріального суспільства» Дж. Гелбрейта, набула у працях Д. Белла.

За підрахунками Д. Белла, упродовж 60-70-х років ХХст. з'явилося два десятки визначень майбутнього суспільства із префіксом «пост» (від лат. *post* «після»): постіндустріальне, постбуржуазне, посткапіталістичне, постцивілізаційне, постсучасне тощо.

Суспільства «третьої хвилі»;

Наприкінці 70-х років американський економіст і соціолог Е. Тоффлер розвинув ідею «нового індустріального суспільства» Дж. Гелбрейта та «постіндустріального суспільства» Д. Белла у концепції «суперіндустріального суспільства» [3, 507].

Створюючи моделі майбутнього розвитку Е. Тоффлер констатує наявність кризових явищ в індустріальній системі, які пояснюються вступом суспільства в нову стадію історичного розвитку, стадію технологічної цивілізації, для якої непридатні правила індустріалізму. Цей перехід на думку футуролога, буде періодом переворотів, він супроводжуватиметься падіннями, економічними катастрофами, воєнними конфліктами. І не випадково Е.Тоффлер називає свою працю «Футурошок, або зіткнення з майбутнім».

Крім теорії «трьох хвиль цивілізації» Е.Тоффлер буде і інші моделі майбутнього розвитку: модель «інформаційного суспільства» (в книзі «Передбачення і передумови»); модель «цілісної гуманної цивілізації» (в книзі «Метаморфоза влади»). В останній книзі майбутнє пов'язується з побудою цілісної гуманної цивілізації, перехід до якої відбудеться через революцію влади (в основі – теоретичні знання), яка стане вирішальною рушійною силою соціальних змін.

«інформаційного» суспільства;

Термін «інформаційне суспільство» вперше застосували ще на початку 60-х років минулого століття американець Ф.Махлуп та японець Т.Умецао, які й поклали початок теорії «інформаційного суспільства». А остаточною вигляду вона набрала у дослідженнях видатних соціологів США Бжезинського та Д. Белла і Е. Тоффлера. Поділяючи теорію постіндустріального суспільства Д.Белла, всі вони характеризували його як суспільство інформаційне.

Ще один дослідник США Ф.Махлуп вважав, що в інформаційному суспільстві провідне місце займає індустрія інформації і знань і відносить до неї такі елементи:

освіту – найбільшу галузь сучасної індустрії знань, яка об'єднує не тільки освітні заклади, а й самоосвіту, армію, церкву тощо;

систему науково-дослідних і конструкторських робіт;

засоби інформації та комунікації: преса, друкарня, видавництво, телебачення, радіо, кіно, театр, поштовий, телефонний і мобільний зв'язок, мережа Інтернету тощо;

інформаційні машини і механізми: комп'ютери, друкарські машини, сигнальні та контрольні системи;

різноманітні консультативні служби, звіти, обробку та передавання знань.

«конвергенції» двох систем.

У 60-70-х роках минулого століття надзвичайною популярністю користувалася теорія конвергенції, що ґрунтувалася на уявленні про паралельну еволюцію двох світових систем – ринкової (демократичної) і планової (тоталітарної) та їх «синтезі» у майбутньому в «єдине змішане суспільство». Термін «конвергенція» походить від латинського *convergers*, тобто зближення, набуття у ході еволюції подібних ознак. Його запропонував для широкого вжитку Ян Тінберген.

Це була концепція «інтегрованого суспільства» американського соціолога російського походження П. Сорокіна, який вважав, що внаслідок поєднання позитивних рис двох систем відбудеться їх «гібридизація» і утвориться щось середнє між капіталістичною та соціалістичною системами – інтегрований соціум.

В.Росту у відомій теорії стадій економічного зростання співставляючи деякі техніко-економічні показники двох систем (норму нагромадження, рівень виробництва і споживання на душу населення), робить висновок про переваги ринкової системи. Планово-тоталітарна система здатна наблизитися до ринкової при умові відмови від комуністичної ідеології. Він доводив, що у віддаленій перспективі відмінностей 60-х років між капіталізмом і соціалізмом будуть усунені.

Актуальною для країн у посткризовий період стає проблема конвертації знань про технології, ринки тощо в соціальне багатство. Переорієнтація багатьох напрямів НТП на вирішення екологічних, медичних, та інших соціальних завдань підвищує значення економічної віддачі та стає метою інноваційної політики – вирішення інших не економічних проблем науково – технічними засобами. Накопичений досвід країн ОЕСР засвідчує необхідність використання широкого комплексного набору заходів державної політики для забезпечення стійкого екологічно – орієнтованого зростання. При цьому ключову роль покликани відіграти ринкові механізми. Зокрема, окремі найбільш ефективні інструменти включають адекватні ціноутворення, стимулювання інвестицій в екологічно чисті технології. Широкий перелік ініціатив, щодо заохочення інновацій стане найважливішим фактором, що сприятиме створенню нових екологічно чистих технологій і виробництва [6, 65].

Новий, так званий «зелений» курс політики багатьох країн світу (зокрема Великої Британії, США, Японії) спрямований на те, щоб розвиток «зелених технологій» супроводжувався створенням робочих місць. Прогнозується, що у найближчій перспективі такий курс стане відповіддю на економічний спад, а в середньо – та довгостроковій перспективі він надасть імпульс для зростання. Так, президент США Б. Обама оголосив про свій план інвестувати 150 млрд. дол. США в розвиток екологічно чистих видів енергії протягом наступних 10 років, щоб створити 5 млн. роб. місць. Японія до 2015 року також планує розширити обсяг ринку екологічних технологій до 100 трлн. ієн. із метою збільшення ринку зайнятості на 2,2 млн. робочих місць. Крім того, міжнародне співтовариство вже давно рекомендує застосовувати стратегії зростання економіки за рахунок розвитку «зелених технологій».

Нова стратегія ОЕСР передбачає розроблення певних рамок умов, які будуть покликани сприяти внеску екологічно – орієнтованої політики держави у розвиток економічної інтеграції, технологічного співробітництва й зниження тиску на екологічні ресурси, що виснажуються. Стратегія також застерігає, що державна політика у сфері екологічно – орієнтованого зростання не стала джерелом розгорнення «зеленого» протекціонізму. Однак ринкові інструменти, які використовуються окремо від інших заходів, можуть бути недостатніми для здійснення змін у моделі виробництва і споживання, які спрямовані на екологічно – орієнтоване зростання. Важливу допоміжну роль у підвищенні проінформованості споживачів і виробників про екологічний збиток, заподіюваний конкретними видами діяльності, а також про наявність більш екологічно чистої альтернативи можуть відігравати принцип добровільності у використанні певних інструментів і заходи інформаційного супроводу – рейтинги енергетичної ефективності й продумане екологічне маркування.

Взагалі глобалізація не здійснює якогось однотипного впливу на національну економіку: його результати істотно різняться залежно від досягнутого рівня розвитку, структурних особливостей та національної економічної політики. В одних випадках це призводить до розширення можливостей розвитку національної економіки у рамках відповідних транснаціоналізованих комплексів, в інших до прискореного руйнування недостатньо конкурентоспроможних національних структур і, по суті до випадіння національної економіки з контексту глобалізованої економіки, а в найтяжчих – до її маргіналізації. Але завжди глобалізація пов'язана з підвищеним ризиком розщеплення національних економічних комплексів, з їх більш – менш вираженою дезінтеграцією – як передумовою для інтегрування частини національних структур у рамках глобальних (міжнародних) економічних комплексів.

В умовах глобалізації відбувається значна модифікація механізмів циклічного розвитку економіки, і в тому числі зміна механізмів визрівання та протікання економічних криз. У цьому контексті за період найінтенсивнішого розвитку глобалізації них процесів особливо виділялися тенденції, які й стали тими новітніми факторами, що зумовили розгортання у 2008 році масштабної глобальної кризи [5, 22].

У сучасному світовому господарстві в результаті розвитку глобалізації них процесів відбувається структурне ускладнення економіки. В результаті установа все нових глобальних інститутів економічна структура набирає рис багаторівневості та

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

взаємозалежності, а вагому роль у цій структурі відіграють глобальні і міжнародний регіональний рівні економічної діяльності.

Аналіз уроків економічного розвитку за останні 2 десятиріччя переконливо доводить, що вплив глобалізації економіки на структурні галузеві зміни на світових ринках зовсім немає строго лінійного характеру: зростання експорту – імпорту в одних галузях і неухильне відносне зниження ролі інших. І після 2000 року, коли було досягнуто піку в розвитку економічної глобалізації, структурні пріоритети міжнародного обміну дещо змінилися. Це пов'язано з певним відновленням ролі ряду традиційних видів продукції (насамперед, паливних матеріалів, руд та інших копалин, а також виробів чорної металургії), ринки частини яких (наприклад, металів) у 90-х роках перебували у стані стагнації. При цьому розвиток торгівлі продукцією високотехнологічних галузей – головного динамізуючого компонента світової торгівлі у попередній період – став характеризуватися тенденцією до зниження динаміки та ринкової частки поставок обладнання для електронного опрацювання даних і офісної техніки, а також інтегральних схем і електронних компонентів, при підвищенні відповідних характеристик по фармацевтиці та стабілізації відносної частки наукових і вимірювальних приладів.

Нова парадигма економічного розвитку, методологічні підвалини якої прагнемо обґрунтувати – це складова теорії прогресуючої де матеріалізації економічного простору. Йдеться не про механічне заперечення (за чийсь проектом) економіки в її канонічному, тобто виключно матеріальному контексті. Суть проблеми полягає в іншому: відповідна економіка переросла себе; вона досягла (у своїй потенції) такого рівня досконалості, коли втрачається сенс її подальшого розвитку на існуючій основі. Це позначається на трансформаційних процесах: економіка перестає розуміти саму себе – деформуються її інформаційна та рефлексивна функції, принципи рівноваги, раціональні начала. Як результат, зростає значимість суб'єктивних основ економіки, прогресує гуманізація економічного простору, врешті-решт, формується новий тип економічної реальності – антропосоціоцентристська економіка, у якій соціальний та економічний простори не просто зумовлюють один одного, а являють собою неподільну систему утворюючу цілісність. Новий генотип економічного розвитку пов'язано із становленням парадигми економіки, економіки, що розміщується «по той бік власне матеріального виробництва! (К. Маркс). Економічна теорія зіткнулася з системною не аргументованістю, насамперед, цих, фундаментальних за своїм методологічним навантаженням, процесів [1,9].

Аналізуючи ці процеси, усвідомлюється, що прогресуюча де матеріалізація економіки, її вступ до нової смуги системних перетворень – це не механічне заперечення, а логічне продовження економіки техногенної (індустріальної) цивілізації, конструктивний тип її прогресу, інноваційного розвитку. Постматеріальна реальність – це не «зовнішня» у відношенні до канонічної економіки реальність. Системну визначеність економічного простору, що формується, характеризують зростаюча відкритість, багаторівнева цілісність, синергетичність і комунікативність. У цьому просторі розміщується і сфера матеріального виробництва, цінності якого не девальвуються, а лише вмонтовуються в якісно нову систему економічних орієнтирів. Отже, йдеться про кореляцію домінуючого начала економіки, вихідною точкою якої стають гуманістичні цінності та орієнтири, про формування нової багатоваріантної за своїми функціональними характеристиками економіки, яка фокусується на антропологічному вимірі своїх результатів, економіки, в якій людина знаходить себе, відтворює себе не лише як суб'єкт, а й як об'єкт продукуючого процесу.

Ще одна принципова визначеність полягає в такому: з проблемою утвердження антропосоціоцентристської економіки пов'язаний ряд питань, які стосуються ноестичних процесів, прогресуючого розширення сфери розуму, свідомого. Ці процеси свого часу були всебічно обґрунтовані А. Бергсоном, В. Вернадським і П. Тейяром де Шарденом і нині привертають увагу наукового загалу. Йдеться про фактичний ренесанс теорії ноогенезу, про оцінки нашої епохи як такої, де ноестичні перетворення набувають критичних параметрів, стають реально відчутними, такими, що переходять із сфери суто академічних оцінок у практичну площину. Нині для кожного неупередженого аналітика очевидно є зростаюча актуальність відповідних узагальнень: досягнувши свого мислячого стану, життя, суспільство в цілому, в тому числі й економіка, не можуть реалізовуватися структурно, не піднімаючися на вищі щаблі свідомого. Мається на увазі принципову закономірність, згідно з якою розвиток отождоюється з системним поглибленням свідомого, зводиться де-факто до цього процесу. Поглиблення свідомого стає критерієм розвитку, слугує його мірою.

Постановка проблеми щодо чинності нооекономічних тенденцій – це не гра у дефініції. Її нагальність визначається зростаючим ускладненням економічного процесу та пошуком адекватних механізмів його врівноваження. Нагромадження дедалі більшої складності формують фундамент генерації життя, є його суттю, основою експансії свідомого. Економіка у своїй еволюції відображає цю закономірність. У даному контексті нооекономічні процеси кореспондують з формуванням онлайн-мережової Інтернет – економіки, економіки знаків – «кібернетичної економіки з електронною нервовою системою» (М. Кастельс). Розуміється інформаційна мережа, яка інтерпретується як ексклюзивний інструментарій нооекономіки. Американський учений Е. Девіс називає утвердження економічного кіберпростору, в якому циркулюють лише символи і знаки, початком «другого світу», який має «змінити наш матеріальний світ».

Нині мережеві нооекономічні структури оцінюються як найбільш перспективна форма відтворення економічних комунікацій. Формуючи віртуальний економічний простір, вони реалізуються як кластери економічних відносин, пріоритетним началом яких є розширене самовідтворення інформації та знань, що набувають статусу домінуючого, виробничого ресурсу, основної форми багатства. У цьому сенсі ноомережева економіка органічно вписується в концепцію економіки людини, яку М. Кастельс ідентифікує як економіку «персоніфікованих відносин», економіку «мережевого індивідуалізму», «я – центрованих мереж» [1, 11].

У межах більшості проаналізованих підходів до проявів глобалізації науковці зосереджують увагу на економічному вимірі цього процесу і характеризують його особливості, притаманні переважно для його «третьої хвилі» - неоліберальної моделі: економічний раціоналізм та індивідуалізм, всебічну лібералізацію і дерегуляцію поряд з послабленням ролі держави в економіці, вільну конкуренцію і розвиток міжнародної торгівлі, універсалізацію інструментів втручання держави у процес функціонування економічної системи.

Разом з тим, принципово усвідомлювати, що лібералізм в економіці – суперечливе явище, оскільки, з одного боку, економіка, дійсно, є ефективною лише в умовах свободи; проте з іншого боку, свобода в економіці надає не тільки імпульс для конкуренції, але й можливість задусення сильним слабкого, підриву ефективності монополізму, поширення спекуляцій та корупції [10, 7].

Ключовим із зовнішніх викликів у частині інноваційного розвитку є перехід технологічного розвитку світової економіки в нову якість. Перехід економік країн – лідерів на наступний (6) технологічний уклад, технологічні зміни, насамперед у ресурсозбереженні й альтернативній енергетиці, різко загострює питання прискорення національної програми ефективності енергозбереження. Окрім того, інвестиції в технологічний розвиток, в «інноваційний ривок» розглядаються розвиненими країнами (США, Японія, країнами ЄС), а також зростаючими економіками Китаю, Індії, Бразилії ключові антикризові заходи (виділені десятки мільярдів доларів додаткових інвестицій у розвиток медицини, біотехнологій, альтернативної й поновлюваної енергетики, атомної галузі, інформаційних технологій). Ці виклики диктують необхідність випереджального розвитку окремих специфічних напрямів наукових досліджень і технологічних розробок («зелена» енергетика, геномна медицина, нові технології в сільському господарстві тощо), по багатьох з яких в Україні не лише заділи, але й реальні напрацювання, які неоцінені державною владою.

Сьогодні глобалізація висуває нові виклики національним інноваційним системам, серед яких: 1) загострення соціальних проблем, таких як: нові проблеми охорони здоров'я в умовах, що змінилися, старіння населення, подовження активної фази життя людини; питання охорони навколишнього середовища й пошук нових джерел енергії, а також необхідність енергозбереження й ресурсозбереження в інтересах стійкого розвитку; 2) зміни в науково-технологічній сфері: зростання міждисциплінарності досліджень і розробок (наприклад, у сфері біо-, нано-, інфотехнологій), зближення науки й технологій в умовах нової технологічної революції й формування нового технологічного укладу; 3) зміни в інноваційній сфері: поява нових бізнес-моделей, а також динамічне відкриття завоювання й формування нових ринків (особливо інноваційних). Актуальною для країн у посткризовий період стає проблема стосовно інновацій в контексті того, як конвертувати знання про технології, ринки тощо в соціальне та фінансове багатство. Надання фінансових послуг також пропонується додати до цього списку [8, 88]. У даному контексті активізуються реформи, спрямовані на впровадження адекватної політики й формування такої структури в діапазоні від загального ділового навколишнього середовища – особливо в послугах, у галузях промислової мережі – до міжнародної торгівлі й міжнародних інвестицій, фінансових ринків, ринків праці і освіти.

**ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ:
РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ**

Формування основних засад інноваційного розвитку визначено одним із головних стратегічних пріоритетів економічної політики України, починаючи з 1998 року. Проте, окрім проголошених намірів, такий пріоритет на практиці повинен передбачати цілеспрямовану державну політику, конкретизовану за напрямками реалізації у вигляді стратегії дій [8, 87].

Здійснений порівняльний аналіз рейтингів Індексу глобальної конкурентоспроможності за факторами інноваційності (рис. 1) дозволив зробити узагальнений висновок щодо руху України на шляху зростання конкурентоспроможності: зазначений процес у динаміці не постійний, відбувається на фоні складного за поведінкою бізнес – середовище, через відсутність дієвої та послідовної державної політики наявний науково-технологічний та інноваційний потенціал не реалізується як рушійний фактор, що позначається на низькому рівні економічного розвитку країни.

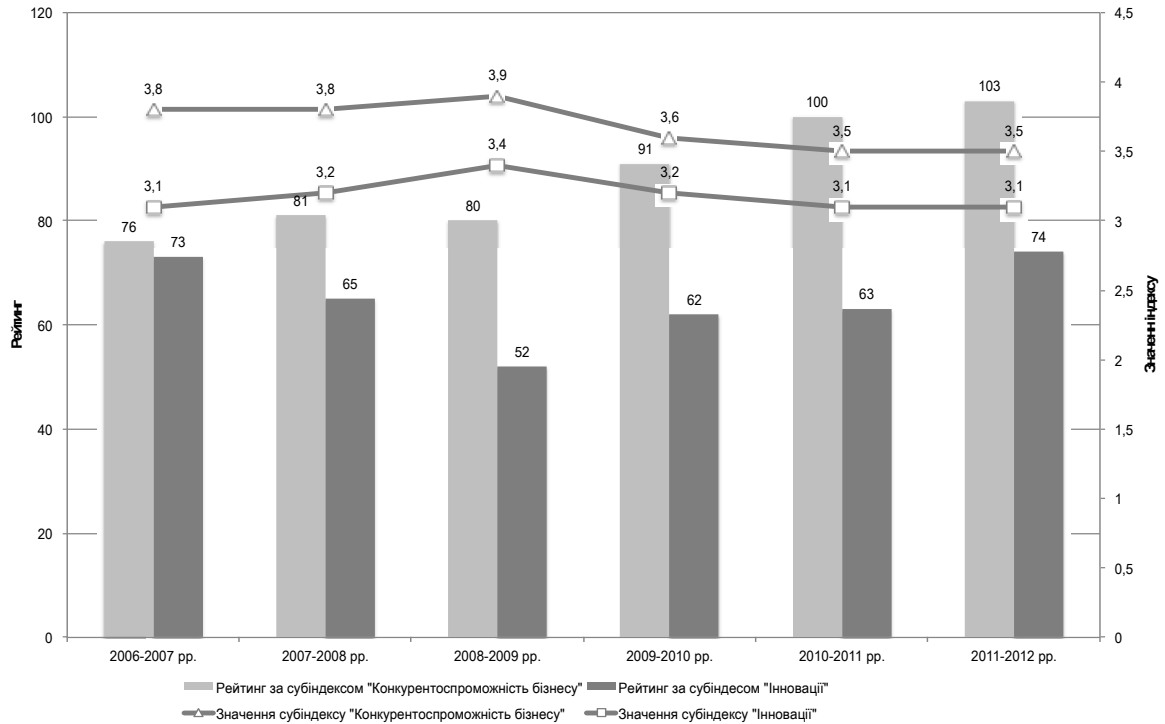

Рис. 1. Динаміка зміни складових групи субіндексів «інновації» та «конкурентоспроможність бізнесу» для України [7]

Кількісна оцінка технологічного потенціалу структурної трансформації економіки ґрунтується на дослідженні рівня розвитку її технологічних факторів.

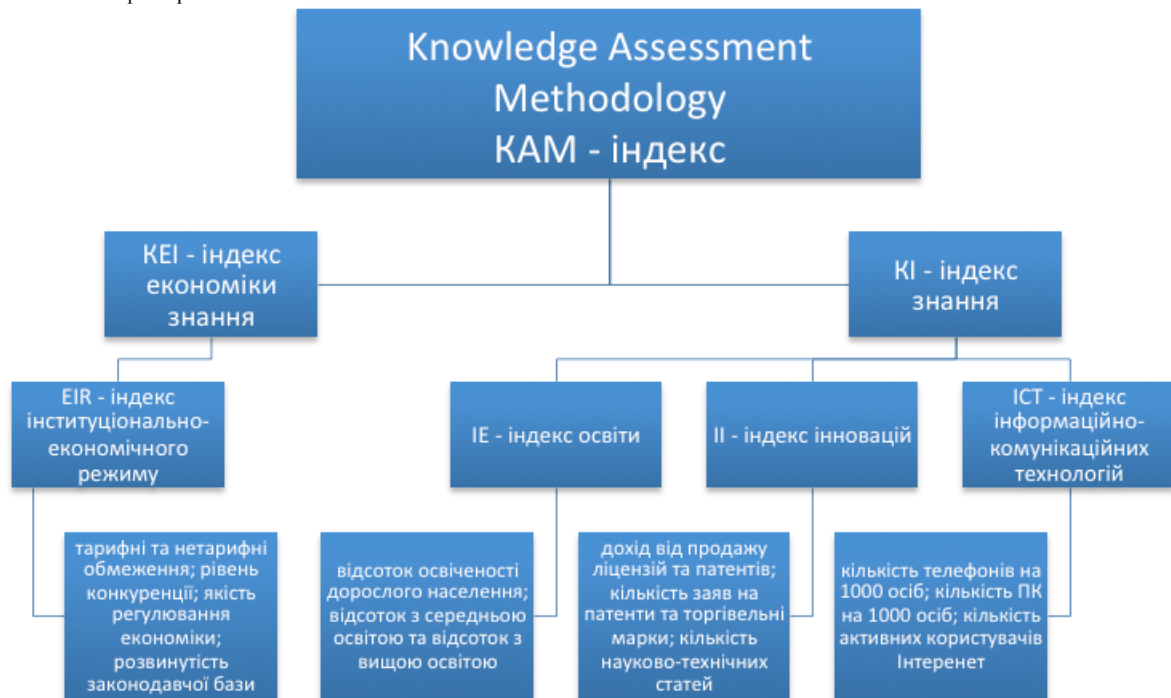

Рис. 2. Структура індексів знання (KEI, KI) [11]

Такі оцінки дозволяють визначати технологічні можливості розвитку в країні високо та середньо технологічних виробництв, а також перспективи впливу запровадження нових виробництв на технологічний простір країни. У зв'язку з цим система показників, які відображають технологічний потенціал структурної трансформації економіки країни, стає важливим інструментарієм для вироблення та реалізації промислової політики. Тому розроблення методології оцінки технологічного потенціалу країни та моделі, що дозволяє оцінювати

ПРОБЛЕМЫ РАЗВИТИЯ ВНЕШНЕЭКОНОМИЧЕСКИХ СВЯЗЕЙ И ПРИВЛЕЧЕНИЯ ИНОСТРАННЫХ ИНВЕСТИЦИЙ: РЕГИОНАЛЬНЫЙ АСПЕКТ

рівень розвитку в країні технологічних факторів, необхідних для освоєння продукції високо – та середньо технологічних виробництв, є актуальним науковим та практичним завданням [4, 8].

За таких умов важливо визначитись із сутністю та характеристикою наукового потенціалу. Зокрема, глобальна програма «знання для розвитку» (*Knowledge for Development Program – K4D*) Світового банку, розглядає більшою мірою науковий потенціал. Ця методологія (*Knowledge Assessment Methodology – КАМ*) враховує чотири показники (табл. 1): економіко – інституційне поле (EIR), що має забезпечувати стимули до ефективного використання наявних і створення нових знань; освіта та знання (ЕК); поширення інформаційно-комунікаційних технологій (ICT) та інноваційний потенціал (In). КАМ включає два індекси: індекс економіки знань (*Knowledge Economy Index – KEI*) та індекс знань (*Knowledge Index – KI*). Показник освіти та знань ЕК (науковий потенціал) є основою при розгляді та аналізі науково-технологічного потенціалу [9, 20].

Таблиця 1

Показники КАМ-методології при визначенні наукового потенціалу України за 2012 рік

Рейтинг	Зміна рейтингу з 1995 р.	Країна	KEI	KI	EIR	In	EK	ICT
1	+3	Нова Зеландія	8,97	8,93	9,09	8,66	9,81	8,30
21	-4	Україна	5,73	6,33	3,95	5,76	8,26	4,96
145	-1	Мозамбік	1,76	0,99	4,05	1,76	0,17	1,05

Джерело КАМ 2012 «KEI and KI index» [Електронний ресурс]. – Доступний з: http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp#с67.

Таким чином, основними задачами інноваційного розвитку України повинні бути наступні:

направленість зусиль органів влади, вчених і промислових виробників на вияв нових передових технологій і необхідного для їх реалізації устаткування на рівні експериментальних ліній, демонстраційних установок і (або) досліджених зразків, підтверджуючих готовність технологічних рішень до промислової реалізації;

підготовка програм (планів) введення розроблених технологій у виробництві з оцінкою необхідних витрат і джерел їх фінансування;

активізація процесів комерціалізації нових технологій;

створення перспективного науково-технологічного заділу для розробки перспективної наукоємної продукції;

поліпшення екологічної ситуації в країні;

формування виробничо – технологічної основи для виробництва нового покоління конкурентоспроможної наукоємної продукції світового рівня в області найбільш вагомих технічних систем (для авіаційної і суднобудівничої техніки автомобільного транспорту, машинобудівничого та енергетичного обладнання), а також електронної компонентної бази та спеціальних матеріалів, що дозволить забезпечити технологічну незалежність країни та розвиток її економіки;

розробка технологічних передумов для підвищення темпів економічного зростання за рахунок збільшення частки високотехнологічної продукції в структурі економіки (у тому числі частки вітчизняного машинобудівничого в загальному об'ємі промислового виробництва України до 25%);

збереження та створення нових робочих місць в організаціях високотехнологічних галузях промисловості;

скорочення загального технологічного відставання України від передових країн з одночасним збереженням та розвитком досягнутого пріоритету в пріоритетних технологічних напрямках, розширення можливостей для рівноправної міжнародної співпраці в сфері високих технологій;

забезпечення технологічних можливостей для поліпшення екологічної ситуації шляхом застосування високоефективних методів, а також засобів контролю та нейтралізації шкідливих викидів в навколишнє середовище [7, 34].

СПИСОК ДЖЕРЕЛ:

1. Гальчинський А. Економічний розвиток: методологія оновленої парадигми // Стаття в журналі «Економіка України». – 2012. – 4-17с.
2. Гражевська Н.І. Економічні системи епохи глобальних змін – К.: Знання, 2008. – 431с.
3. Ковальчук В.М., Лі Цзе Гао, Останкова Л.А. Світова економіка: її історія та дослідники // Навч. посіб. – К.: Центр учбової літератури, 2011. – 524 с.
4. Покришка Д.С., Тишук Т.А. Методологія оцінки технологічного потенціалу структурної трансформації національної економіки // Стаття в науковому журналі «Економіка і прогнозування». – 2013. – №2. – 7-19с.
5. Сіденко В. Модифікація світової економіки під впливом новітніх факторів глобальної трансформаційної кризи // Стаття в журналі «Економіка України». – 2012. – 18-31с.
6. Федулова Л.І. Інноваційна політика // Підручник [для студ. вищ. навч. закл.] – К.: Київ. нац. торг.-екон. ун-т, 2012. – 604 с.
7. Федулова Л.І. Інноваційний вектор розвитку промисловості України // Стаття в журналі «Економіка України». – 2013. – №5. – 30-37с.
8. Федулова Л.І. Концептуальна модель інноваційної стратегії України // Стаття в науковому журналі «Економіка і прогнозування». – 2013. – №2. – 87-100с.
9. Федулова Л.І., Юхновська Т.М. Україна у міжнародному науково-технологічному співробітництві: участь у спільних проектах // Стаття в науковому журналі «Економіка і прогнозування». – 2012. – 19-35с.
10. Циганов С.А., Яншина А.М. Проблеми сталого розвитку у контексті неоліберальної моделі глобалізації // Стаття в журналі «Економіка України». – 2013. – №4. – 4-13с.
11. Сайт методології ВБ. – Режим доступу: http://info.worldbank.org/etools/kam2/KAM_page5.asp

ІННОВАЦІЙНА СКЛАДОВА КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОСТІ РЕГІОНУ

Шишацький А.В. Голова Донецької обласної державної адміністрації (Україна)

Шишацький А.В. Інноваційна складова конкурентоспроможності регіону.

У статті досліджено напрямки формування інноваційної складової конкурентоспроможності регіону. Представлено класифікацію методик оцінки конкурентоспроможності регіону, а також рейтинг регіонів України у 2013 році за результатами досліджень Фонду "Ефективне управління" за методологією Всесвітнього Економічного Форуму. В результаті, лідерами рейтингу конкурентоспроможності регіонів України у 2013 році стали великі регіони з добре розвинутою інфраструктурою та системою вищої освіти, технологічно підготовлені, з розвиненою бізнесом та розвинутою інфраструктурою для інновацій. Автором проаналізовано динаміку Глобального індексу конкурентоспроможності Донецької області за його складовими у 2012-2013 рр. Так, у порівнянні із 2012 роком у 2013 році покращення складових Індексу конкурентоспроможності спостерігалось за такими позиціями, як технологічна готовність, охорона здоров'я та початкова освіта, інновації, вища та професійна освіта; погіршення позицій - у рівні розвитку фінансового ринку, розвитку інфраструктури, інституцій, ефективності ринку товарів та ринку праці. Розглянуто рейтинг регіонів України за загальним обсягом інноваційних витрат у промисловості у 2012 році. Доведено, що комплексна активізація конкурентних переваг регіону можлива шляхом реалізації на регіональному рівні кластерної політики.